

« به نام خدا »

علوم و فنون (۱) درس هفتم - پایه ی دهم

« فرشادهقانی / دبیر ادبیات فارسی / شهرستان قروه »

- ۱- سبک در اصطلاح ادبی چیست؟ شیوه ی یک اثر یا آثار ادبی است.
- ۲- سبک شعر چیست؟ مجموعه ویژگی هایی که شاعر یا نویسنده در نحوه ی بیان اندیشه به کار می گیرد.
- ۳- آیا می توان گفت به تعداد شاعران و نویسندگان جهان ،سبک وجود دارد؟ بله ،زیرا اطلاعات ،دانش ،ذوق و استعداد افراد -۴ متفاوت است و در عین حال شباهت هایی هم در نحوه ی بیان شاعران و نویسندگان وجود دارد.
- ۴- بر اساس نظریه ی ارسطو فیلسوف یزرگ یونان ،سبک شعر شاعران به چند دسته تقسیم می شود؟ ۱- بر اساس نام شاعر یا نویسنده (سبک فردوسی) ۲- بر اساس زمان (عصر غزنوی) ۳- بر اساس موضوع (سبک تعلیمی) ۴- بر اساس محیط جغرافیای (سبک خراسانی) ۵- بر اساس هدف (سبک فکاهی (خنده)) ۶- به تناسب مخاطب (سبک عامیانه) ۷- بر اساس قلمرو دانشی (فلسفی)
- ۵- محمدتقی بهار (ملک الشعرا) برای شعر فارسی ،چند نوع سبک قائل است؟ ۱- سبک خراسانی یا ترکستانی (از آغاز شعر فارسی تا قرن ششم) ۲- سبک عراقی (از قرن ششم تا قرن دهم) ۳- سبک هندی (از قرن دهم تا قرن سیزدهم) ۴- دوره بازگشت ادبی (در تمام قرت سیزدهم) ۵- دوره ی مشروطه ۶- دوره ی معاصر
- ۶- محمدتقی بهار (ملک الشعرا) برای نثر فارسی چند نوع سبک قائل است؟
 - (الف) - دوره ی سامانی (۳۰۰ تا ۴۵۰ هـ - ق)
 - (ب) - دوره ی غزنوی (۴۵۰ تا ۵۵۰ هـ . ق)
 - (پ) - دوره سلوقی و خوارزمشاهی (۵۵۰ تا ۶۱۶ هـ . ق)
 - (ت) - دوره ی سبک عراقی ،نثر مصنوع (۶۰۰ تا ۱۲۰۰ هـ . ق)
 - (ث) - دوره بازگشت ادبی (۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ هـ . ق)
 - (ج) - دوره ی ساده نویسی (۱۳۰۰ هـ ق تا امروز)
- ۷- مکتب ها و سبک های ادبی محصول چیست؟ اوضاع سیاسی ،فرهنگی اجتماعی ..
- ۸- نخستین آثار نظم فارسی بعد از اسلام در کجا پدید آمد؟ ابتدا در سیستان و سپس در خراسان بزرگ پدید آمد.
- ۹- خراسان بزرگ شامل چه مناطقی بود؟ خراسان کنونی و افغانستان ،تاجیکستان ،ماوراءالنهر و ترکستان
- ۱۰- چرا به سبک خراسانی سبک سامانی هم گفته می شود؟ چون اوج آن در زمان سامانیان بود.
- ۱۱- سبک خراسانی بر حسب زمان به چند سبک دیگر تقسیم می شود؟ سه سبک فرعی سامانی ،غزنوی و سلجوقی تقسیم می شود.

۱۲- چرا سبک دوره ی سلجوقی را سبک «بینابین» می گویند؟ زیرا ویژگی سبک «عراقی» نیز در آن دیده می شود.

۱۳- معروف ترین شاعران سبک خراسانی را نام ببرید. ۱- فردوسی ۲- رودکی ناصر خسرو ...

۱۴- ویژگی های زبانی «شعر» سبک خراسانی را بنویسید. ۱- کم بودن لغات عربی ۲- سادگی زبان شعر ۳- تفاوت تلفظ برخی از واژه در مقایسه با زبان امروز ۴- کهنه و مهجور بودن برخی از لغات ۵- استفاده از دو نشانه (حرف اضافه) برای یک متمم

۱۵- ویژگی های ادبی شعر سبک خراسانی را بنویسید. ۱- قالب عمده قصیده است و علاوه بر قصیده مسمط، ترجیح بند، و مثنوی نیز وجود دارد. ۲- استفاده از آرایه های ادبی در حد اعتدال ۳- قافیه و ردیف بسیار ساده است ۴- در توصیف ها بیشتر از تشبیه بهره گرفته می شود.

۱۶- ویژگی های فکری شعر سبک خراسانی را بنویسید. ۱- روح شادی و خوش باشی در شعر وجود دارد. ۲- شعر واقع گراست ۴- معشوق، عمدتاً زمینی است ۴- روح حماسه غالب است ۵- اشعار پند آموز و ساده است. ۶- مضمون عمده ی اشعار این سبک، حماسه، مدح و اندرز است. ۷- فکر و کلام ساده است.

۱۷- ویژگی های نثر دوره ی سامانی را بنویسید.

الف) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا

ب) تکرار فعل و اسم به حکم ضرورت

پ) کوتاهی جملات

ت) لغات کم کار برد فارسی در مقایسه با دوره های بعد.

ث) بهره گیری کم تر از لغات عربی

ج) افزایش نشانه ی جمع فارسی بر جمع عربی

۱۸- چند اثر نام ببرید که به نثر سامانی (سبک خراسانی) نوشته شده اند؟ ترجمه ی تفسیر طبری، تاریخ بلعمی، التفهیم، شاهنامه ی منثور ابومنصوری

۱۹- ویژگی های نثر دوره ی غزنوی سلجوقی را بنویسید.

الف) اطناب (استفاده از جملات طولانی)

ب) تمثیل و استشهاد به آیات و احادیث و اشعار عرب

پ) حذف افعال به قرینه

ت) افزایش کاربرد لغات عربی (نسبت به دوره ی قبل)

۲۰- محتوای نثر دوره ی سامانی بیشتر در چه موضوعاتی است؟ علمی، حماسی، تاریخی و دینی

۲۱- برای نثر دوره ی غزنوی و سلجوقی چند اثر را نام ببرید. تاریخ بیهقی، قابوس نامه، سفر نامه ی ناصر خسرو، کیمیای سعادت، کشف المحجوب

«پاسخ به خود ارزیابی های درس هفتم»

- ۱ - با توجه به شعر زیر، به پرسش ها پاسخ دهید +
مرا بسود و فرو ریخت هرچه دندان بود	نبود دندان بل چراغ تابان بود
یکی نماند کنون زان همه، بسود و بریخت	چه نحس بود! همانا که نحس کیوان بود
نه نحس بود کیوان بود و نه روزگار دراز	چه بود؟ مشنت بگویم: همانا قضای یزدان بود
همیشه شاد و ندانستمی که غم چه بود	دلَم نشاط و طــــرب را فراخ میدان بود
تو رودکی را، ای ماهــــرو، کنون بینی	بدان زمانه ندیدی که این چنیــــنان بود
بدان زمانه ندیدی که در جهــــتان رفتی	سرودگویان، گویی هزار دســــتان بود
شد آن زمانه که شعرش همه جهان بنوشت	شــــد آن زمان که او شاعر خراسان بود
کنون زمانه دگر گشت و من دگر گشتم	عصا بیار که وقت عصا و انبــــان بود(رودکی)

انبان: کیسه ای بزرگ / هزارستان : بابل / بسود: ساییده شد

الف) دو ویژگی ادبی بیت دوم را بنویسید. **قافیه و ردیف** بسار ساده است، استفاده از آرایه ی ادبی در حد اعتدال

ب) ویژگی های زبانی این شعر چیست؟ **زبان شعر ساده است. کم بودن لغات عربی در شعر، کهنه و مهجور بودن برخی از لغات مانند: (انبان، بسود و هزارستان)**

۲- متن زیر مربوط به کدام دوره نثر است؟ **دوره ی غزنوی و سلجوقی**

دو مورد از ویژگی های نثر این دوره را بنویسید. ۱- **افزایش واژه های عربی نسبت به دوره ی قبل مانند: (اشعار، صفر، سنه و...)** ۲- **حذف افعال به قرینه**

چهاردهم سفر رابه شهر سهراب رسیدم و ان پنجم شهریور قدیم بود، شهری ابادان، مرا حکایت کردند که به این شهر زلزله افتاد. بعضی از شهر خراب شده بود و بعضی دیگر را اسیبی نرسیده بود و گفتند چهل هزار آدمی هلاک شده بودند، و در تبریز «قطران» نام، شاعری را دیدم، شعری نیک می گفت، اما زبان فارسی نیکو نم یدانست، پیش من آمد، دیوان منجیک و دیوان دقیق بیاورد و پیش من بخواند و هر معنی که او را مشکل بود، بر من بپرسید و شرح ان بنوشت و اشعار خود بر من خواند

۳- دو مورد از ویژگی های نثر زیر را بنویسید.

به روزگار خسرو، اندر وقت بوذرجمهر، رسولی آمد از روم. خسرو بنشست چنان که رسم ملوک بود، و رسول را بار داد. پیش رسول با وزیر، بوذرجمهر، گفت: «ای فلان، همه چیز در عالم تو دانی؟»

بوذرجمهر گفت: «نه، ای خدایگان»

خسرو از آن طیره شده و از رسول، خجل گشت. پرسید که همه چیز پس که داند؟

بوذرجمهر گفت: «همه چیز را همگان دانند و همگان هنوز از مادر زاده نشدند.»

۱ - افزایش لغات عربی نسبت به دوره ی قبل (خجل،ملوک ، رسول ،طیره و...)

۲ - کوتاهی جملات

۳ - به کار بردن « اندر» به جای «در» (اند وقت بوذر جمهر)

۴ - «ب» پیشین بر سر فعل ماضی (بنشت)

قابوس نامه، کیکاووس بن اسکندر بن وشمگیر

سوالات کنکور این بخش:

۱۳۶- همه ی موارد از ویژگی های عمده ی نثر فارسی در سبک عراقی است: به جز: (کنکور ۹۹)

(۱) حذف افعال به قرینه - کار برد لغات مهجور

(۲) رواج نثر داستانی، تمثیلی و عرفانی - اطناب

(۳) استفاده از آرایه های ادبی در نثر - استفاده از ترکیبات دشوار

(۴) کار برد فراوان آیات، و اشعار در متن - کوتاهی جملات

۱۳۷- انتساب کدام بیت به سراینده ی مقابل آن نادرست است؟ (کنکور ۹۹)

(۱) الا یا خیمگی خیمه فروهل که پی شاهنگ، برون شد زم نزل (منوچهری)

(۲) گل بخنیدید و باغ شدد پدرام ای خوشا این جهان، بدین هن گام (رودکی)

(۳) صبر بر جور فلک کن تا بر آیی روسفید دانه چون در آسیا افتد تحمیل بایدش (صائب)

(۴) ای بی نشان محض، نشان از که جویمت؟ گم گشت در تو هر دو جهان، از که جویمت؟ (عطار)

۱۳۸- از دیدگاه تاریخ ادبیات، همه ی موارد کاملا درست است، به جز: (کنکور ۹۹)

(۱) زبان پهلوی، زبان رسمی دوران ساسانی بود. این زبان اساسا به ناحیه ی پاری تعلق داشته است و آن را «فارسی نو یا فارسی دری» نامیده اند.

(۲) زبان فارسی باستان در دوره ی هخامنشی رایج بود، آثار بر جای مانده ی این زبان فرمان ها و نامه های شاهان هخامنشی به خط میخی است.

(۳) آثاری که به زبان پهلوی تالیف شده، بیشتر آثار دینی زرتشتی است. حتی رساله ی کوچکی مانند «یادگار زریران» رنگ دینی دارد.

(۴) زبان پارتی در دوره ی اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ی ساسانی نیز به این تالیف می شده است.